

РОЗУМІННЯ ЛЮДСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

ТЕМА 2.

- 2.1. Суть розуміння людського середовища
- 2.2. Вживання заходів у межах Розуміння людського середовища
- 2.3. Розуміння людського середовища під час планування та проведення операцій

Мета:

з'ясувати механізм впливу розуміння людського середовища на захист цивільного населення.

Завдання:

- визначити фактори розуміння людського середовища НАТО;
- охарактеризувати вживання заходів НАТО в межах розуміння людського середовища;
- оцінити вплив розуміння людського середовища на планування та проведення операцій НАТО.

Ключові поняття:

фактори розуміння людського середовища, PMESII, середовище кризи/конфлікту, ASCOPE, цивільно-військова взаємодія, планування та проведення операцій.

Ключова цитата:

«І ми взяли на себе відповідальність за операцію в Лівії, бо в нас був дуже чіткий мандат Організації Об'єднаних Націй щодо захисту цивільного населення, і ми дістали чітку та активну підтримку від ряду країн регіону» (Генеральний секретар НАТО Андерс Фог Расмуссен, 2011).

Мотивація

Прочитайте уривок статті. Які висновки на основі неї можна зробити?

**Армія України впроваджує новітні методи
захисту цивільних**

22 березня 2019, п'ятниця, 07:38

Джерело: <https://www.radiosvoboda.org/>

«Наш фокус був саме на силові структури, – додає старший військовий радник представництва CIVIC Сергій Дьома. – Історично, від заснування у 2003 році, наша організація займалася тим, що переконувала командування коаліційних сил в Іраку й Афганістані, що захист цивільних є дуже важливою частиною військових операцій».

Десять років тому під час проведення операції ISAF (International Security Assistance Force, Міжнародні сили сприяння безпеці) в Афганістані CIVIC підтримав створення всередині військових структур сил ISAF моніторингової структури, яка збирала б дані про те, від чого страждають цивільні під час конфлікту, аналізувала їх і впливала б на зміни у військових практиках, а у 2014 опублікував звіт результатів роботи такої групи.

«Цей підхід допоміг знизити кількість смертей і поранень серед цивільних – саме завдяки аналізу того, що відбувалося, – розповідає

Будівля, зруйнована внаслідок обстрілу,
Опитне (Донецька область)

Джерело: <https://vo1.com.ua/news/1099245/>

Сергій Дьома. – Наприклад, на одному блокпості весь час гинули люди. Вирішили проаналізувати, чому. Виявилось, що блокпост побудували неправильно: машини виїжджали з-за рогу, і військові, якщо перед ними вчасно не зупинялися, відкривали вогонь. Блокпост перебудували – і відразу кількість жертв у цій місцевості пішла вниз».

2.1. Суть розуміння людського середовища

Розуміння того, що відбуваються в зоні конфлікту/кризи, надзвичайно важливе для компетентного ухвалення рішень на всіх етапах операцій НАТО.

З метою захисту цивільного населення відповідальні особи, що ухвалюють рішення в НАТО, повинні розуміти унікальні фактори впливу, зокрема культуру, історію, демографічні показники, сильні сторони, аспекти стійкості та вразливості

цивільного населення. У межах операцій щодо реагування на кризові ситуації також визначаються джерела нестабільності та причини конфлікту.

Ця функція також сприяє процесові накопичення знань шляхом задоволення критичної потреби в інформації, що стосується людського середовища (культурні, інституційні, технологічні та фізичні фактори).

Цієї мети НАТО досягає завдяки безперервному процесові спостереження, аналізу та інтерпретації конфліктів/криз, що надає керівникам рішень контекст, ідеї та прогнози, щоб вони могли зрозуміти, як найкраще діяти в певних ситуаціях у межах їхніх повноважень та ресурсів. Для отримання актуальної інформації та формування цілісної перспективи стану людського середовища в НАТО забезпечується активна взаємодія та координація з відповідними партнерами та суб'єктами. Відбувається розвиток необхідних відносин, побудова довіри та обмін інформацією.

РЛС забезпечує підхід з «орієнтацію на потреби населення», який ефективно доповнює чинні процедури НАТО для розуміння операційного середовища. Такий підхід виходить за межі урядових та військових оцінок, що зосереджуються на учасниках конфлікту/кризи. РЛС доповнює ці дані, додаючи цивільний кут зору, аналізуючи ситуацію за трьома можливими напрямками дій. *Це надзвичайно важливо, бо військові традиційно дуже добре оцінюють ситуацію «червоних», тобто протилежної сили, та «блакитних», тобто дружніх сил, чого є недосить для сучасних оперативних умов.* Треба також зрозуміти, що відбувається із «зеленими», тобто стан цивільного населення.

Отже, розуміння людського середовища – необхідний етап для успішної інтеграції аспектів ЗЦН у планування та проведення натовських операцій, місій тощо та інших операцій, призначених ПАР (Північноатлантичною радою). Діяльність у межах розуміння людського середовища виявляє складність та динамічність процесів у цій сфері.

Завдання

Дайте означення поняттю «розуміння людського середовища».

Завдання

Обґрунтуйте важливість розуміння характеристики населення в зоні конфлікту та причини останнього.

Завдання

Визначте партнерів та суб'єкти співпраці НАТО.

Завдання

Чому військовим важливо розуміти становище «зелених» під час військових дій?

2.2. Вживання заходів у межах Розуміння людського середовища

РЛС – це безперервний процес, який повинен мати активний/превентивний характер. Це забезпечує початкову загальну обізнаність з ситуацією, розвиток розуміння кризи, а також накопичення знань.

РЛС передбачає вживання ряду заходів.

I. Постійний моніторинг та оцінювання для надання найрелевантнішої та найактуальнішої інформації керівникам, що ухвалюють рішення, визнаючи, що значна частина знань і спеціалізованої інформації в цій сфері перебуває поза традиційними військовими сферами компетентності. Тому виконання цього завдання вимагає залучення як військових, так і цивільних ресурсів (людських і технологічних) для систематичного пошуку, ідентифікації, збору, опрацювання (керування та аналізу) відповідної інформації, а також надання готових даних особам, які ухвалюють рішення. Такі дані можуть охоплювати аналіз політичних, військових, економічних, соціальних, інфраструктурних та інформаційних аспектів діяльності (PMESII – це (за першими літерами з англійської мови) політичний (“P” – political), безпеки та громадського порядку (“M” – military), економічний (“E” – economic), соціальний (“S” – infrastructure) та інформаційний простір (“I” – information)) сил супротивника, союзників та нейтральних учасників конфлікту; розширення оцінки загроз, зокрема для цивільного населення; розширену оцінку загроз безпеці місії та оцінку ризиків. РЛС також

Завдання

Поясніть важливість напрямків PMESII.

забезпечує дані для розроблення настанов щодо роботи з наявною інформацією, розвіданими, та іншою накопиченою інформацією.

РЛС забезпечує інформацію та аналіз, які описують такі сфери:

1) Середовище кризи/конфлікту:

а) сфери операційної діяльності (повітря і космос, земля, море та кіберпростір);

б) людське середовище (культура, установи, технології);

в) фізичні аспекти (географія, клімат, природні ресурси);

г) PMESII (дивись вище) / ASCOPE (ASCOPE – це (за першими літерами з англійської мови) територія (“A” – areas), структура (“S” –

ctures), спроможності (“С – capabilities), організації (“О” – organizations), люди (“Р” – people) та події (“Е” – vent).

Як середовище кризи/конфлікту впливає на ЗЦН?

2) Динаміка кризи/конфлікту:

- а) місія/мандат: оперативні цілі та обмеження;
- б) тип кризи/конфлікту;
- в) наявна нормативно-правова база;
- г) потенційні та наявні наслідки операцій;
- г) вразливості, загрози та можливості;
- д) оцінюванняки гуманітарних потреб.

Як динаміка кризи/конфлікту впливає на ЗЦН?

3) Суб'єкти кризи/конфлікту: оцінювання демографічних характеристик населення (вік, стать, раса, фізична здатність тощо), зокрема:

- а) ті, що скоюють насильницькі дії – їхня мотивація, стратегія, тактика та можливості. До цієї групи також належать так звані «спойлери» (провокатори), які застосовують насильство для підриву авторитету місцевих органів влади та перешкоджання врегулюванню конфліктів;
- б) цивільні (зокрема різні соціальні та гендерні групи);
- в) групи та особи, що перебувають під захистом МПП – надавачі гуманітарної допомоги, медичний персонал та ін.;
- г) вразливі групи населення – війна та конфлікти впливають на різні групи різним чин. Уразливість залежить від контексту та характеру безпосередніх операцій. У деяких зонах конфліктів, наприклад, найуразливішою групою можуть бути літні особи. Тому важливо розуміти різні потреби та проблеми безпеки для різних груп населення, зокрема роблячи розрізнення для чоловіків, жінок, хлопців та дівчат;
- г) місцеві органи влади, зокрема їхня здатність захищати населення;
- д) міжнародні актори;
- е) наскрізні теми (Cross-cutting topics).

Завдання

Дайте характеристику суб'єктам кризи/конфлікту.

Об'єднайтеся в групи. Створіть піктограми до кожної зі сфер РЛС.

II. Цивільно-військова взаємодія (ЦВВ) – основний засіб для військових сил, щоб розширювати джерела отримання інформації, а також розвивати спільну ситуаційну обізнаність та розуміння людського середовища разом з іншими відповідними структурами в НАТО. Це важливо для військових сил, бо представники країни, де відбувається операція, місцеві цивільні особи чи міжнародні організації, які працюють у цій країні тривалий час, зазвичай мають більше знань та досвіду щодо території, де відбувається конфлікт/криза. Конкретні вимоги до інформації, які визначаються за допомогою трьох напрямків діяльності у сфері ЗЦН, дають змогу

Запитання

Чи можна вважати співпрацю місцевих цивільних осіб з ворогом колаборацією?

Основні заходи ЦВВ охоплюють взаємодію з інституціями та обмін інформацією.

1) *Взаємодія з ключовими лідерами та іншими відповідними місцевими та міжнародними структурами* в зоні конфлікту/кризи для встановлення відносин та побудови довіри, що дозволяють покращити координацію та обмін інформацією. Ця взаємодія сприяє поліпшенню регіонального розуміння та поінформованості про ситуацію, а також кращому інформуванню керівників, що

Запитання

Чому місцевим лідерам та інституціям вигідно співпрацювати з військовою адміністрацією?

ухвалюють рішення, про місцеві сильні сторони, обмеження, вразливості та сприйняття.

2) *Обмін інформацією (ОІ)*, який ґрунтується на готовності та здатності обмінюватися інформацією між тими учасниками, які залучені до процесу та від яких вимагається робити такий обмін. «Готовність ділитися інформацією» зазвичай базується на взаємовигідних відносинах, заснованих на повазі, довірі та спільних цілях, тоді як «здатність ділитися інформацією» залежить від політик, процедур та юридичних обмежень тих організацій і структур, які беруть участь у процесі. Існує ряд факторів, які можуть бути як інгібіторами, так і каталізаторами взаємодії, й вони залежать насамперед від відносин між організаціями, як показано нижче:

а) Люди (культура): настанови НАТО вимагають розвивати відносини, необхідні для формування довіри та прозорості щодо обміну інформацією. Така діяльність ґрунтується на досвіді, принципах та нормах організації, які значною мірою будуть формувати діяльність організації/структури в рамках її теперішньої місії та бачення майбутнього. Від цих основ залежить потреба та/або бажання організації взаємодіяти та обмінюватися інформацією з іншими.

Запитання

Який вид інформації підлягає обмінові?

межі щодо такого обміну. Ці бюрократичні та адміністративні функції, притаманні всім організаціям, дозволяють їм працювати. Цей під-

відповідним структурам НАТО сформулювати вимоги до взаємодії з відповідними міжнародними та національними структурами, а також загалом вживати заходів ЦВВ.

відповідним структурам НАТО сформулювати вимоги до взаємодії з відповідними міжнародними та національними структурами, а також загалом вживати заходів ЦВВ.

ухвалюють рішення, про місцеві сильні сторони, обмеження, вразливості та сприйняття.

2) *Обмін інформацією (ОІ)*, який ґрунтується на готовності та здатності обмінюватися інформацією між тими учасниками, які залучені до процесу та від яких вимагається робити такий обмін. «Готовність ділитися інформацією» зазвичай базується на взаємовигідних відносинах, заснованих на повазі, довірі та спільних цілях, тоді як «здатність ділитися інформацією» залежить від політик, процедур та юридичних обмежень тих організацій і структур, які беруть участь у процесі. Існує ряд факторів, які можуть бути як інгібіторами, так і каталізаторами взаємодії, й вони залежать насамперед від відносин між організаціями, як показано нижче:

а) Люди (культура): настанови НАТО вимагають розвивати відносини, необхідні для формування довіри та прозорості щодо обміну інформацією. Така діяльність ґрунтується на досвіді, принципах та нормах організації, які значною мірою будуть формувати діяльність організації/структури в рамках її теперішньої місії та бачення майбутнього. Від цих основ залежить потреба та/або бажання організації взаємодіяти та обмінюватися інформацією з іншими.

б) Політики та процедури: визначається, з ким можна ділитися якою інформацією і яким способом: надаються рекомендації та встановлюються

хід встановлює методику та рівні, відповідно до яких можна ділитися інформацією (тобто, Процедури щодо секретності інформації та її розголошення). Обмін інформацією зменшується, якщо політики, процедури та правові обмеження будуть занадто суворі або обтяжливі, відповідно, перелік таких обмежень має бути чітко визначений.

в) Технологія та інфраструктура: забезпечення ефективного поширення, відображення, зберігання та захисту інформації, якою можна ділитися. Тоді як певна організація може хотіти надавати інформацію, проблеми з технологіями та/або інфраструктурою можуть перешкоджати обмінові – так само як можливі обмежувальні правила та процедури (наприклад, обмеження використання таких комунікаційних засобів, як скайп, фейсбук, твітер). Але ці перші перепони простіше подолати, якщо правила не занадто суворі. Метою має бути сумісність з іншими структурами, які працюють в умовах комплексного підходу до вивчення людського середовища.

Отже, постійний моніторинг та оцінювання розуміння людського середовища і цивільно-військова взаємодія сприяють ефективності ЗЦН структурами НАТО.

2.3. Розуміння людського середовища під час планування та проведення операцій

Послідовні заходи в межах Розуміння людського середовища на всіх етапах операцій та місії надзвичайно важливі для НАТО, бо РЛС надає можливість тим, хто проводить *планування*, правильно зрозуміти, що відбувається в зоні операції. Й хоча РЛС – безумовно, безперервний процес, який повинен вестися на всіх етапах оперативного планування, його вважають критично важливим під час 1-го етапу (початкова ситуаційна обізнаність з потенційною/наявною кризою/конфліктом) та 2-го етапу планування (стратегічне оцінювання, оперативне оцінювання середовища).

Ключові аналітичні продукти, коли застосовують підхід у межах РЛС, і які використовуються під час планування та виконання операції:

а) *Комплексне загальне оцінювання оперативного середо-*

Запитання

Які фактори впливають на вибір політиків, з якими варто співпрацювати?

Запитання

Чому під час військових конфліктів можуть бути встановлені обмеження на використання соціальних мереж?

Запитання

РЛС використовується у стратегічному та тактичному плануванні НАТО. Чому цю практику варто переймати військовим інституціям інших країн та організацій?

вища, що специфічне для кожної окремої кризи/конфлікту та забезпечує всебічне розуміння операційного середовища (зокрема аспектів PMESII – щодо супротивника, союзників та нейтральних сторін);

Запитання

Чому комплексне загальне оцінювання оперативного середовища надважливе?

аналіз динаміки кризи з боку впливу на цивільне населення; оцінення загроз, зокрема щодо захисту мирного населення; а також аналіз загальних загроз та ризиків для місії.

б. Початковий аналіз та аналіз факторів та найважливіших точок (центрів тяжіння) забезпечують стратегічне оцінювання характеру кризи/конфлікту з визначенням головної проблеми, основних суб'єктів, ключових факторів, зокрема стратегічного середовища та чинників PMESII, а також потенційних загроз і ризиків. Це початкове розуміння кризи також допомагає визначити прогалини у знаннях, а отже й вимоги до отримання додаткової інформації, розвідувальних даних тощо. З перспективи ЗЦН, стратегічне оцінювання кризи/конфлікту допомагає ідентифікувати будь-які конкретні загрози для цивільних осіб у кризовій зоні, а також визначити потенційні військові варіанти їх захисту. Після того як виконується первинний аналіз кризи, надалі постійно проводиться моніторинг, оцінювання та звітування, з метою якомога точніше зрозуміти проблему та ухвалити рішення щодо змін, які відбулися в зоні кризи. Аналіз найважливіших точок (центрів тяжіння) допомагає визначити критично важливі ресурси та можливості, вразливості та ви-

Запитання

Чому аналіз факторів та найважливіших точок постійний?

моги до військових та цивільних акторів в оперативному середовищі. Отже, можна встановити, що треба використовувати й що слід захищати.

в) Проведення базового екологічного оцінювання (БЕО). Таке оцінювання допомагає НАТО визначити наявні екоумови в кризовій зоні та потенційний вплив, який дії НАТО можуть мати на довкілля. Оцінення проводять на початку етапу розгортання та після завершення операції під час фази передачі/переходу. Оцінення прикінцевої еко-ситуації проводиться з урахуванням початкового стану, який описано в БЕО. Інформація, яку збирають у межах БЕО, надається на розгляд відповідним правовим представникам держави, де відбувається операція, або власникам певного майна чи їхнім представникам.

Запитання

Як стан довкілля впливає на ЗЦН?

г) Поглиблений аналіз кризової ситуації, для того щоб

краще зрозуміти проблему, загальне операційне середовище та розробити конкретні напрямки дій. Поглиблений аналіз кризи до-

помагає визначити ключові операційні фактори та точки (центри тяжіння), які впливатимуть на досягнення цілей, а також будь-які ризики чи загрози для успіху загальної місії.

г) **Напрямки діяльності** розробляються з розумінням, що для досягнення цілі місії вони значно залежать від операційних умов. Для формулювання таких напрямків потрібне знання та розуміння оперативного середовища, зокрема можливостей противника та потенційних ризиків, викликаних діями, що впливають на цивільних осіб, а також розгляд використання як військових, так і невійськових заходів.

д) **Спеціалізовані аналітичні звіти та оцінки** окремих сторін, наприклад «зеленої» та «синьої», за допомогою моделі PMESII.

е) **Загальний звіт щодо театру бойових дій з боку Цивільно-військового співробітництва**, який охоплює інформацію з усіх вищезгаданих звітів та оцінок щодо ЗЦН. Звіт використовується для належної інтеграції ЗЦН у наявні цикли ухвалення рішень. Він також допомагає здобути знання, необхідні для інших трьох аспектів ЗЦН.

Отже, розуміння людського середовища під час планування та проведення операцій має складну, але раціональну структуру, яка дозволяє ефективно захищати цивільне населення.

Запитання

Як фактор наявності в зоні військового конфлікту цивільних людей впливає на кризову ситуацію?

Запитання

Чому напрямки діяльності завжди багатоваріантні?

Запитання

Чому спеціалізовані аналітичні звіти та оцінки не містять думки «червоних»?

Запитання

Пригадайте аспекти ЗЦН. Як загальний звіт на них впливає?

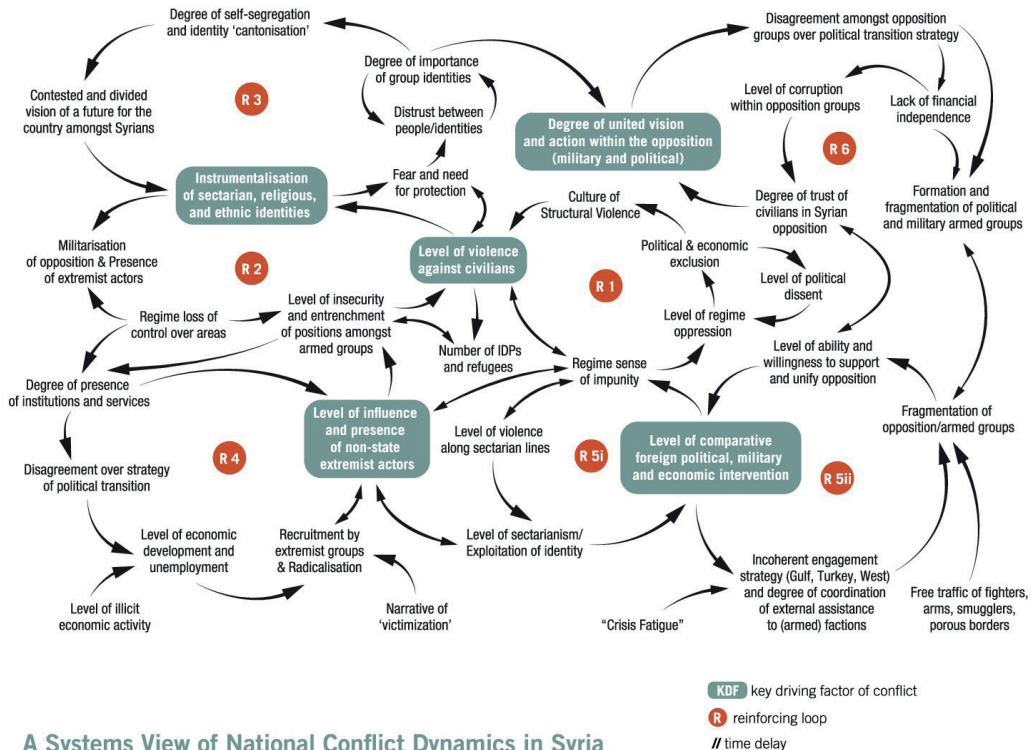
ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ ТЕМИ

1. Визначте фактори розуміння людського середовища НАТО.
2. Охарактеризуйте вжиття заходів НАТО в межах Розуміння людського середовища.
3. Оцініть вплив Розуміння людського середовища на планування та проведення операцій НАТО.
4. Проаналізуйте таблицю «ASCOPE – PMESII». На основі неї підготуйте презентацію українською мовою.

ASCOPE/PMESII

	P Political	M Military	E Economic	S Social	I Information	I Infrastructure
A Areas	Areas - Political (District Boundary, Party affiliation areas)	Areas - Military (Coalition / LN bases, historic ambush/IED sites)	Areas - Economic (bazaars, shops, markets)	Areas - Social (parks and other meeting areas)	Areas - Information (Radio/TV/newspapers /where people gather for word-of-mouth)	Areas - Infrastructure (Irrigation networks, water tables, medical coverage)
S Structures	Structures - Political (town halls, government offices)	Structures - Military / Police (police HQ, Military HHQ locations)	Structures - Economic (banks, markets, storage facilities)	Structures - Social (Churches, restaurants, bars, etc.)	Structures - Information (Cell / Radio / TV towers, print shops)	Structures - Infrastructure (roads, bridges, power lines, walls, dams)
C Capabilities	Capabilities - Political (Dispute resolution, Insurgent capabilities)	Capabilities - Military (security posture, strengths and weaknesses)	Capabilities - Economic (access to banks, ability to withstand natural disasters)	Capabilities - Social (Strength of local & national ties)	Capabilities - Info (Literacy rate, availability of media / phone service)	Capabilities - Infrastructure (Ability to build / maintain roads, walls, dams)
O Organizations	Organizations - Political (Political parties and other power brokers, UN,)	Organizations - Military (What units of military, police, insurgent are present)	Organizations - Economic (Banks, large land holders, big businesses)	Organizations - Social (tribes, clans, families, youth groups, NGOs / IGOs)	Organizations - Info (NEWS groups, influential people who pass word)	Organizations - Infrastructure (Government ministries, construction companies)
P People	People - Political (Governors, councils, elders)	People - Military (Leaders from coalition, LN and insurgent forces)	People - Economic (Bankers, landholders, merchants)	People - Social (Religious leaders, influential families)	People - Info (Media owners, mullahs, heads of powerful families)	People - Infrastructure (Builders, contractors, development councils)
E Events	Events - Political (elections, council meetings)	Events - Military (lethal/nonlethal events, loss of leadership, operations, anniversaries)	Events - Economic (drought, harvest, business open/close)	Events - Social (holidays, weddings, religious days)	Events - Info (IO campaigns, project openings, CIVCAS events)	Events - Infrastructure (road / bridge construction, well digging, scheduled maintenance)

5. Складіть ментальну карту теми «Розуміння людського середовища».
6. Проаналізуйте схему «Динаміка Сирійської кризи». Які складники ASCOPE в ній використано?

7. Прочитайте «Конвенцію про захист цивільного населення під час війни»¹. Складіть розширений план конвенції. Визначте, чи наявні в конвенції механізми реалізації її положень.
8. Прочитайте статтю «Захист неповносправних цивільних під час конфліктів»². Підготуйте до неї презентацію. Чому НАТО виділяє неповносправних в окрему категорію населення?
9. У квітні 2018 року в Києві відбулася III Міжнародна конференція з питань цивільно-військового співробітництва на тему «Захист цивільного населення під час збройного конфлікту». За допомогою інтернету визначте, як ця конференція була висвітлена в мас-медіа? Чи якісно, на вашу думку, мас-медіа презентували цю подію для суспільства?
10. Проведіть дискусію «Розуміння людського середовища під час планування та проведення операцій: данина моді чи нагальна потреба?».

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Який фактор НЕ впливає на суть Розуміння людського середовища?

а) релігія;	в) історія;
б) клімат;	г) культура.

2. У рамках операцій щодо реагування на кризові ситуації, та кож визначаються...

а) причини конфлікту;	в) значення конфлікту;
б) наслідки конфлікту;	г) інтерпретація конфлікту.

3. Чію ситуація військові традиційно оцінюють найгірше?

а) «синіх»;	в) «червоних»;
б) «зелених»;	г) «картатих».

4. Які дані НЕ входять до PMESII?

а) військові;	в) інтерактивні;
б) політичні;	г) інформаційні.

5. Які дані НЕ входять до ASCOPE?

- а) тип кризи/конфлікту;
- б) наявна нормативно-правова база;
- в) потенційні та наявні причини операцій;
- г) місія/мандат: оперативні цілі та обмеження.

¹ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154.

² <https://www.nato.int/docu/review/2017/Also-in-2017/Protecting-civilians-with-disabilities-in-conflicts/UK/index.htm>.

